

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“
СТАНОВИЩЕ**

на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

Област на висше образование: **1. Педагогически науки**

Професионално направление: **1.2. Педагогика**

Докторска програма: „**Специална педагогика**“

Автор: Елени-Магдалини Пантелис Василагаки

Тема: „Езиково развитие при деца с множествени нарушения“

I. Кратки биографични данни за кандидата

Елени-Магдалини Пантелис Василагаки е редовен докторант в катедра „Управление на образованието и специална педагогика“ към Факултета по педагогика на Югозападния университет „Неофит Рилски“. Зачислена е със Заповед 730 от 17.03. 2016 г. и е отчислена с право на защита със Заповед 965 от 03.07.2020 г. Независимо от липсата на подробна автобиографична информация в представения комплект, тематиката на публикациите и на дисертационното изследване показва последователен интерес към проблемите на специалната педагогика, множествените нарушения, езиковите и обучителните затруднения и педагогическата подкрепа за децата с такива нарушения.

II. Характеристика на дисертационния труд

1. Актуалност и научна значимост на изследвания проблем

Дисертационният труд на г-жа Василагаки на тема „Езиково развитие при деца с множествени нарушения“ е разработен в областта на специалната педагогика и поставя във фокуса си проблем с безспорна социална, педагогическа и научна значимост. Необходимостта от ранно идентифициране на езиковите затруднения, координирана работа между общообразователни учители, специални педагози, логопеди и други специалисти, както и осигуряването на условия за ефективно приобщаване на децата с множество нарушения са въпроси с непосредствено значение за съвременното образование. В този смисъл тематичният избор е навременен и професионално оправдан.

2. Теоретична постановка и структура

Дисертацията е структурирана в теоретична, методологична и емпирична част, последвани от дискусия, заключение, препоръки и формулиране на приносите. Авторефератът посочва обем от 198 страници, 50 таблици, 3 фигури и 2 приложения.

Текстът включва и абстракт, който по правило присъства в дисертационните трудове на гръцки докторанти, но не е част от изисискванията в българската академична общност. Уводът поставя ясни цел и обект на изследването, но не включва хипотезите, методологичната рамка, изследователските методи и методите на събиране и анализ на данни, които са представени във втората част на труда.

Силна страна на теоретичния обзор е широкият тематичен диапазон. Авторката не редуцира езиковите нарушения до един диагностичен профил, а ги разглежда във връзка с различни форми на нарушение и развитие. Това е съществено предвид хетерогенността, присъща на самото понятие „множествени нарушения“. Същевременно именно широтата на обзора води на места до известно разпиляване на теоретичния фокус. В представеното изследване би било полезно по-ясно да се изведе психолингвистичен модел на езиковото развитие, чрез който езиковите равнища и комуникативното функциониране да бъдат организирани като измерими компоненти.

3. Цел, задачи и реален предмет на емпиричното изследване

Тук възниква и основният методологически въпрос, който според мен трябва да бъде отчетен при оценката на труда. Заглавието на дисертацията заявява като непосредствен предмет

езиковото развитие на децата с множествени нарушения. В емпиричната част обаче езиковото развитие не е измервано непосредствено. Самата авторка уточнява, че го изследва чрез възприятията и професионалните оценки на учители и специални педагози, а сред поставените задачи се открояват установяването на факторите, свързани с езиковите и обучителните затруднения и ролята на учителите при идентифицирането им. Шестте изследователски въпроса също са насочени към ролята и сътрудничеството между специалистите, идентифицирането на учениците с нарушения, техните образователни и социални затруднения, ефективността на стратегиите и достъпността на ресурсите, приобщаването и влиянието на демографските характеристики върху мненията на учителите.

Следователно **реалният непосредствен обект на емпиричното изследване са учителските възприятия, оценки и професионални нагласи относно условията, факторите и практиките, свързани с езиковите и обучителните затруднения при деца с множествени нарушения**, а не самата динамика на езиковото развитие на тези деца.

Това разграничение не обезценява направеното изследване. Напротив, получените данни са полезни именно като изследване на **образователната среда и професионалните представи**, които могат да подпомагат или възпрепятстват развитието на учениците. То обаче ограничава обхвата на заключенията за тяхното непосредствено езиково развитие.

4. Методология на емпиричното изследване

Емпиричната част представлява количествено анкетно изследване с извадка от 365 учители от общото и специалното образование в област Централна Македония. Използван е авторски въпросник с 54 затворени въпроса, разделени в три части: демографска, същинска и част с въпроси, отнасящи се конкретно до учениците с множествени нарушения. Преди основното изследване е проведено пилотно проучване с 45 учители. Данните са обработени с SPSS като са използвани дескриптивни и inferенциални статистически процедури.

Тук е моментът да споделя, че няколко изследователски хипотези са формулирани чрез твърдения за пряко **въздействие** – например, че сътрудничеството между педагози и логопеди „положително влияе“ върху академичното и социалното развитие (стр. 62) или че определени подобрения „водят“ до по-добри резултати. Анкетно, неекспериментално изследване на възприятията на учителите може убедително да установи техните оценки, убеждения и статистическите зависимости между тях, но не може само по себе си да докаже причинно въздействие върху развитието на децата. Затова приемам получените резултати като достоверно описание на професионалните възприятия на изследваните учители, но бих препоръчала причинните формулировки да бъдат интерпретирани по-предпазливо.

5. Анализ и интерпретация на резултатите

Емпиричният материал е значителен по обем. Отговорите на 365 участници са систематизирани и анализирани чрез множество тематични модули, като са разгледани както общите тенденции, така и различията в зависимост от демографските и професионалните характеристики. Тези резултати имат несъмнена практическа стойност за специалната педагогика. Силата им е най-вече в това, че установяват характеристиките на **образователната среда** – професионална компетентност, взаимодействие между специалистите, достъп до ресурси, механизми на идентифициране и приобщаване.

Тук възниква и един, на пръв поглед съдържателен въпрос, свързан с баланса между описанието на резултатите – 51 стр. (стр. 72 - 123) и дискусията – 5 стр. (стр. 124 - 129). На фона на подобен подробен, визуален и описателен анализ на резултатите дискусията от 5 страници изглежда крайно недостатъчна. Не случайно обаче поясних, че въпросът само изглежда съдържателен. Смятам, че тук става дума по-скоро за техническо решение, тъй като самите резултати включват достатъчно наблюдения, изводи и обобщения, които да бъдат включени като част от дискусията. Бих препоръчала при евентуално публикуване на дисертационния труд тези две части да се балансират.

III. Публикации по темата и научна активност

В автореферата са посочени пет публикации на докторантката, като четири от тях са непосредствено свързани с по-широкото проблемно поле на дисертацията. Публикационната активност показва тематична последователност и стремеж резултатите и теоретичните търсения да бъдат представени пред научна аудитория.

IV. Основни научни и научно-приложни приноси

Приемам като основен принос на дисертационното изследване събирането и систематизирането на значителен корпус от данни за възприятията на учители от общото и специалното образование относно децата с множествени нарушения в конкретния гръцки образователен контекст.

Самата авторка правилно формулира един от приносите като предоставяне на емпирични доказателства за **възприятията на учителите** относно езиковото развитие на деца с множествени нарушения. Именно тази формулировка според мен най-точно очертава действителната добавена стойност на емпиричното изследване. Бих била по-внимателна единствено при твърдението, че трудът сам по себе си предоставя емпирични доказателства за **езиковото развитие** на децата, тъй като в изследването няма непосредствени езикови данни.

V. Критични бележки и препоръки

Основната ми препоръка произтича от вече посоченото разминаване между широкото заглавие на дисертацията и реалния емпиричен предмет. Настоящият труд убедително изследва **факторите, условията и професионалните възприятия, които могат да подпомагат или възпрепятстват езиковото и образователното функциониране на деца с множествени нарушения**. Това е легитимен и практически значим изследователски предмет. Той обаче не е тъждествен на непосредствено изследване на **езиковото развитие**. Именно поради тази причина бих препоръчала настоящият труд да се разглежда и като добра основа за следващо, по-тясно психолингвистично изследване, в което езиковото развитие да бъде наблюдавано пряко при самите деца.

Въпрос към докторантката: Ако в бъдещо проучване се премине от изследване на възприятията на учителите към пряко проучване на езиковото развитие при деца с множествени нарушения, кои три езикови показателя бихте сметнали за най-информативни и как бихте разработили процедура, способна да проследява промените в тях във времето при силно хетерогенна група деца?

VI. Заключение

В заключение, представеният дисертационен труд разглежда актуален и обществено значим проблем в областта на специалната педагогика. Посочените методологически ограничения – преди всичко разграничението между непосредствено изследване на езиковото развитие и изследване на професионалните възприятия за факторите, които го подпомагат или възпрепятстват – следва да бъдат отчетени при интерпретацията на резултатите, но не обезсилват приносите на извършената работа.

Предвид актуалността на проблема, обема на извършената теоретична и емпирична работа, получените резултати и научно-приложните приноси, **предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Елени-Магдалини Пантелис Василагаки образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“.**

Благоевград
Дата: 24.08.2026

Автор на становището:
.....
доц. д-р Милена Левунлиева

SOUTH-WEST UNIVERSITY “NEOFIT RILSKI”

OPINION

of a dissertation submitted for the award of the educational and scientific degree **Doctor (PhD)**

Field of Higher Education: **1. Pedagogical Sciences**

Professional Field: **1.2. Pedagogy**

Doctoral Programme: **Special Pedagogy**

PhD Candidate: Eleni-Magdalini Pantelis Vasilakaki

Dissertation title: *Language Development of Children with Multiple Disorders*

I. Brief Biographical Information about the Candidate

Eleni-Magdalini Pantelis Vasilakaki is a full-time PhD student in the Department of Educational Management and Special Education at the Faculty of Education, Neofit Rilski South-West University. She was enrolled by Order No. 730 of 17 March 2016 and was granted the right to defend her thesis by Order No. 965 of 3 July 2020.

Notwithstanding the lack of detailed biographical information in the submitted dossier, the subject matter of the publications and the doctoral research demonstrates a consistent interest in the issues of special education, multiple disabilities, language and learning difficulties, and educational support for children with such disabilities.

II. General Evaluation of the Dissertation

1. Relevance and Scientific Significance of the Research Problem

Ms Vasilakaki's doctoral thesis, entitled 'Language Development in Children with Multiple Disabilities', was written in the field of special education and focuses on an issue of undoubted social, educational and scientific significance. The need for early identification of language difficulties, coordinated work between mainstream teachers, special needs teachers, speech and language therapists and other specialists, as well as ensuring conditions for the effective inclusion of children with multiple disabilities, are issues of immediate relevance to contemporary education. In this sense, the choice of topic is timely and professionally justified.

2. Theoretical Framework and Structure

The thesis is structured into theoretical, methodological and empirical sections, followed by a discussion, conclusion, recommendations and a summary of the contributions. The abstract states that the thesis comprises 198 pages, 50 tables, 3 figures and 2 appendices.

The text also includes an abstract, which is usually included in the dissertations of Greek doctoral candidates but is not a requirement within the Bulgarian academic community. The introduction sets out clear research aims and objectives, but does not include the hypotheses, methodological framework, research methods, or methods of data collection and analysis, which are presented in the second part of the thesis.

A strength of the theoretical review is its broad thematic scope. The author does not reduce language disorders to a single diagnostic profile, but examines them in relation to various forms of disorder and development. This is essential given the heterogeneity inherent in the very concept of 'multiple disorders'.

At the same time, it is precisely the breadth of the review that leads, in places, to a certain dilution of the theoretical focus. In the present study, it would be useful to more clearly outline a psycholinguistic model of language development, through which language levels and communicative functioning could be organised as measurable components.

3. Research Aim, Objectives and the Actual Empirical Object of Investigation

This raises the key methodological issue which, in my view, must be taken into account when evaluating the work. The title of the thesis states that its immediate subject is the language development of children with multiple disabilities. In the empirical section, however, language development is not measured directly. The author herself specifies that she examines it through the perceptions and professional assessments of teachers and special needs teachers, whilst the objectives set include identifying the factors associated with language and learning difficulties and the role of teachers in identifying them. The six research questions also focus on the role and collaboration between specialists, the identification of pupils with disabilities, their educational and social difficulties, the effectiveness of strategies and the accessibility of resources, inclusion, and the influence of demographic characteristics on teachers' opinions.

Consequently, the actual immediate focus of the empirical study is teachers' perceptions, assessments and professional attitudes regarding the conditions, factors and practices associated with language and learning difficulties in children with multiple disabilities, rather than the actual dynamics of these children's language development.

This distinction does not detract from the value of the study. On the contrary, the data obtained are useful precisely as an examination of the educational environment and professional perceptions that may support or hinder pupils' development. However, it does limit the scope of the conclusions regarding their immediate language development.

4. Research Methodology

The empirical part consists of a quantitative survey involving a sample of 365 teachers from mainstream and special education in the Central Macedonia region. A questionnaire devised by the author was used, comprising 54 closed-ended questions divided into three sections: demographic, substantive, and a section containing questions specifically relating to pupils with multiple disabilities. A pilot study involving 45 teachers was conducted prior to the main study. The data were analysed using SPSS, employing both descriptive and inferential statistical procedures.

It is worth noting here that several research hypotheses were formulated as statements of direct impact – for example, that collaboration between teachers and speech and language therapists 'positively influences' academic and social development (p. 62) or that certain improvements 'lead' to better outcomes. A questionnaire-based, non-experimental study of teachers' perceptions can convincingly establish their assessments, beliefs and the statistical correlations between them, but cannot in itself prove a causal effect on children's development. I therefore accept the findings as a reliable description of the professional perceptions of the teachers surveyed, but I would recommend that causal statements be interpreted with greater caution.

5. Analysis and Interpretation of Results

The empirical database is substantial, and the results are systematically organised across a number of thematic modules. Both general patterns and differences associated with demographic and professional characteristics are examined.

Among the most relevant findings are the high value attached to interdisciplinary collaboration, recognition of the major role of special educators and speech and language professionals, and an evident need for enhanced professional development, assessment resources and specialist support. Teachers report greater subjective preparedness and more structured planning when working with pupils with language disorders than when working with pupils with multiple disabilities. The results also highlight the need for improved assessment tools and professional training in relation to children with multiple disabilities.

These findings are of clear practical importance to special education. Their strongest contribution lies in identifying **system-level conditions surrounding the child**: professional competence, interdisciplinary cooperation, access to resources, identification procedures and inclusion practices.

III. Publications Related to the Dissertation

The abstract lists five publications by the PhD candidate, four of which are directly related to the broader subject area of the thesis. Her publication record demonstrates thematic consistency and a commitment to presenting her findings and theoretical explorations to an academic audience.

IV. Main Scientific and Applied Contributions

I regard the collection and systematisation of a substantial body of data on the perceptions of teachers in mainstream and special education regarding children with multiple disabilities within the specific Greek educational context as the main contribution of this doctoral research.

The author herself correctly identifies one of the contributions as providing empirical evidence regarding teachers' perceptions of the language development of children with multiple disabilities. It is precisely this formulation, in my view, that most accurately captures the actual added value of the empirical research.

I would, however, be more cautious regarding the claim that the study in itself provides empirical evidence on children's language development, as the research does not contain any direct language data.

V. Critical Remarks and Recommendations

My main recommendation stems from the discrepancy, already mentioned, between the broad title of the thesis and its actual empirical focus. This thesis convincingly examines the factors, conditions and professional perceptions that may facilitate or hinder the linguistic and educational functioning of children with multiple disabilities. This is a legitimate and practically significant research topic. However, it is not synonymous with a direct study of language development.

It is precisely for this reason that I would recommend that this study be regarded as a sound foundation for a subsequent, more focused psycholinguistic study, in which language development is observed directly in the children themselves.

Question to the PhD Candidate

If a future study were to move from investigating teachers' perceptions to directly examining language development in children with multiple disorders, **which three linguistic indicators would you consider most informative, and how would you design a procedure capable of tracking their change over time in a highly heterogeneous group of children?**

VI. Conclusion

In conclusion, this dissertation addresses a current and socially significant issue in the field of special education. The methodological limitations noted—primarily the distinction between direct research on language development and research on professional perceptions of the factors that facilitate or hinder

it—should be taken into account when interpreting the results, but they do not invalidate the contributions of this work.

Given the relevance of the issue, the scope of the theoretical and empirical work conducted, the results obtained, and the scientific and applied contributions, **I recommend that the esteemed academic jury award Eleni-Magdalini Pantelis Vasilakaki the educational and scientific degree of “Doctor” in the professional field 1.2. Pedagogy, doctoral program “Special Education.”**

Blagoevgrad

Date: August 24th 2026

Author of the opinion:.....

Assoc. Prof. Milena Levunlieva, PhD